

Handboek innovatieve praktijken

Housing first

PRAKTIJK UIT VERSCHILLENDE NETWERKEN
ALGEMENE COORDINATIE : Coralie Buxant
TELEFOON : 0491 22 34 52
MAIL : coordination@housingfirstbelgium.be
WEBSITE: www.housingfirstbelgium.be

Het Amerikaanse model 'Housing First', draait de klassieke logica in de rehabilitatie om en regelt eerst en vooral de kwestie van een woonst te vinden, als vertrekpunt voor re-integratie. Housing First biedt een onmiddellijke toegang tot wonen (als fundamenteel recht) vanop de straat, zonder andere voorwaarden dan die waaraan een klassieke huurder moet voldoen (er is dus bij voorbeeld geen verplichting om een ziekte of verslaving onder controle te krijgen/te laten verzorgen). Het opzet is dat de persoon in zijn woonst blijft, en dat zijn welzijn wordt bevorderd (men verwijst naar het begrip 'herstel', dat goed gekend is in de geestelijke gezondheidszorg). Om daartoe te komen biedt het model een aangepaste, intensieve en pluridisciplinaire begeleiding.

De Housing First praktijken richten zich prioritair tot de meest kwetsbare daklozen (lange straathistoriek, gezondheidsproblemen, geestelijke gezondheidsproblemen en/of verslavingen) en stellen uiteraard de klassieke benadering in de strijd tegen dakloosheid in vraag, die voor vele zeer kwetsbare mensen een onhaalbaar parcours lijkt. Deze innoverende praktijken worden uitgetest in Antwerpen, Gent, Hasselt, Brussel, Molenbeek, Luik, Charleroi en Namen.

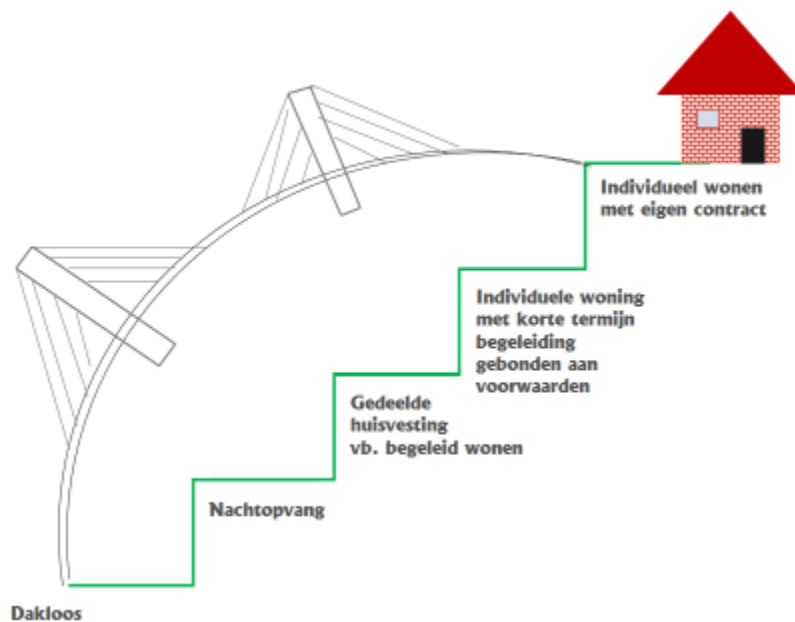
In deze experimentele context komt een evaluatieteam regelmatig samen met huurders om hun parcours te vergelijken met dat van daklozen die blijven een beroep doen op de klassieke hulpdiensten.

Le modèle américain Housing First (un chez soi d'abord), renverse la logique et règle d'abord la question du logement qu'il considère comme le point de départ d'un processus de réinsertion. Housing First propose un accès immédiat au logement (en tant que droit fondamental), depuis la rue, sans autres conditions que celles auxquelles est soumis un locataire classique (il n'y a donc pas, par exemple, d'obligation de gérer/soigner une quelconque maladie ou assuétude). L'objectif est le maintien dans le logement et le bien-être de la personne (on parle de la notion de rétablissement, bien connue en santé mentale). Pour y parvenir, le modèle prévoit un accompagnement adapté, intensif et pluridisciplinaire. Si les pratiques Housing First concernent prioritairement les personnes sans-abri parmi les plus fragiles (long parcours de vie en rue, problématiques de santé, santé mentale et/ou assuétudes), elles questionnent évidemment les politiques classiques de lutte contre le sans-abrisme qui ressemblent à un impossible parcours du combattant pour nombre de personnes très fragiles. Ces pratiques innovantes sont testées à Anvers, Gand, Hasselt, Bruxelles, Molenbeek, Liège, Charleroi et Namur. Dans ce contexte expérimental, une équipe d'évaluation rencontre régulièrement les locataires et compare leur parcours à celui de personnes sans-abri continuant à fréquenter les services d'aide classique.

1. Inleiding:

1.1. De beperkingen van de hulp voor daklozen in België

In België vormt individuele huisvesting meestal de laatste fase van een integratieproces dat wordt gekenmerkt door diverse vormen van tijdelijke huisvesting waarvan de toegang meestal aan voorwaarden is onderworpen (om toegang te krijgen tot huisvesting, moet men 'klaar' zijn). Een aantal bijzonder kwetsbare daklozen voldoet niet aan deze voorwaarden, en blijft op lange termijn op straat leven en bij speciale diensten aankloppen die eigenlijk voorzien zijn voor sociale noodsituaties, met een zeer gering vooruitzicht op re-integratie.

Op de figuur hierboven wordt de HF-benadering geïllustreerd: men stapt (bijna direct) naar individueel wonen zelfs zonder iemand eerst 'woonklaar' te maken.

1.2. Revolutionaire innovatie Housing First

Het Amerikaanse Housing First model (eerst een thuis), keert de logica om en regelt eerst de kwestie van de huisvesting als uitgangspunt voor een proces tot re-integratie.

Housing First biedt (als een fundamenteel recht) een directe toegang tot huisvesting, vanop straat, zonder andere voorwaarden dan deze waaraan een klassieke huurder is onderworpen (er is dan ook geen verplichting om bijvoorbeeld een ziekte of verslaving te laten begeleiden/verzorgen).

Het doel is om de huisvesting en het welzijn van de persoon te handhaven (men spreekt over het concept van herstel, welgekend in de geestelijke gezondheidszorg).

Om dit te bereiken, voorziet het model in een aangepaste, intensieve en multidisciplinaire begeleiding.

Al hebben de Housing-First praktijken voornamelijk betrekking op de meest kwetsbare daklozen (lang levensparcours op straat, problematiek van gezondheid/geestelijke gezondheid en/of verslavingen),

ze plaatsen uiteraard ook vraagtekens bij het klassiek beleid ter bestrijding van dakloosheid dat, voor vele kwetsbare personen, op een onmogelijk hindernissenparcours lijkt.

1. 3. Doeltreffendheid van het model

Sinds de lancering in New York in de vroege jaren negentig, werd Housing First geïntroduceerd als het nationaal beleid in verschillende Europese landen. Overal waar deze re-integratiepraktijken door huisvesting werden uitgetest, realiseerden ze na 2 jaar voor meer dan 80% van de huurders nog steeds een behoud van huisvesting. Deze residentiële stabiliteit komt niet enkel ten gunste van het herstelproces maar kan bovendien een aanzienlijke kostenbeperking, op het vlak van gezondheidszorg opbrengen.

1. 4. Uitbreiding van het Housing First model buiten de VS

Gesterkt door de verkregen resultaten in de Verenigde Staten, heeft dit model zich niet alleen snel ontwikkeld in een honderdtal Amerikaanse steden, maar ook in Canada en Europa (Verenigd Koninkrijk, Ierland, Zweden, Finland, Denemarken, Duitsland, Nederland, Hongarije ...), en elders in de wereld (Australië, Japan, ...). Om te kunnen inspelen op de plaatselijke realiteit werd overal het oorspronkelijke model aangepast.

In Europa wordt het ontwikkelen van dergelijke, naar huisvesting georiënteerde, praktijken algemeen beschouwd als een prioriteit¹ in de strijd tegen dakloosheid

Sommige landen hebben Housing First onmiddellijk aangenomen op nationaal niveau als nieuw beleid tegen dakloosheid. Anderen gaven de voorkeur aan een testfase met zicht op uitbreiding in functie van de verkregen resultaten.

Samen met Canada en Frankrijk, is België het enige land dat gestart is met een evaluatie die systematisch de evolutie van de doelgroep vergelijkt (daklozen die opnieuw gehuisvest zijn en begeleid worden door de HF-teams) **met een controlegroep** (daklozen die beroep doen op de traditionele hulpverlening). Het Belgische evaluatieteam werkt samen met de teams van deze twee andere landen.

2. Housing First Belgium

Housing First Belgium (HFB) is een experiment in het kader van actie 76 van het tweede Federaal Plan tegen Armoedebestrijding, dat werd geïnitieerd door veldmedewerkers zelf. (**Bottom-up procedure**).

Het gaat hier om een testfase met als doel de voorwaarden voor efficiëntie en doelmatigheid (verhouding kost-impact) van praktijken geïnspireerd door het Housing First model in een logica van evidence-based beleid te promoten in België.

Na verloop van het experiment zullen de hinderpalen en facilitatoren bij het implementeren van de praktijken geïnspireerd door het Housing First model, in België, in kaart gebracht worden.

Ze zullen vorm krijgen door aanbevelingen in een Implementatiegids voor veldmedewerkers en beleidsmakers. Op termijn zijn het de gewesten die zullen moeten investeren in dit type beleid.

¹ De Europese conferentie over dakloosheid die eind 2010 georganiseerd werd in Brussel onder het Belgische voorzitterschap van de Europese Unie, benadrukte de noodzaak om methodes gericht op het huisvesten, het aanbod en/of het behouden van een huisvesting in de strijd tegen dakloosheid te ontwikkelen. Housing First werd hier geïntroduceerd en sindsdien beschouwd als de te ontwikkelen methode.

Bedoeling is dus om rechtstreeks bij te dragen tot de uitvoering van het toekomstig overheidsbeleid in de strijd tegen dakloosheid.

Concreet zijn **actoren uit de sociale sector - publiek en privé** - deze praktijken in de 5 grootste Belgische steden aan het uittesten (Antwerpen, Gent, Brussel, Luik en Charleroi).

Zij hebben 6 begeleidingsteams 'huisvesting' opgericht (2 teams in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest).

Dankzij de middelen toegekend door de Nationale Loterij, zijn ongeveer 11 werknemers aangeworven, in functie van de implementeringsplaatsen, om een team te vormen of om een bestaand team te versterken.

Deze teams zijn multidisciplinair (opvoeders, maatschappelijke werkers, psychologen, verpleegkundigen, arts, 'capteur logement'...) of zoeken hun toevlucht tot partners binnen het netwerk om deze complementariteit te realiseren.

Elke verantwoordelijke van het experiment respecteert de belangrijkste principes van het Housing First² model, terwijl hij het in functie van zijn eigen ervaringen op een doordachte en gemotiveerde wijze aanpast.

Een evaluatieteam ontmoet regelmatig de huurders van het HFB-project om het evolutief proces te documenteren (meer dan 100 mensen). Ze vergelijken het met andere personen die nog steeds in een situatie van dakloosheid verkeren (N = 119) of opnieuw zijn gehuisvest maar geen beroep doen op deze ondersteuning (N = 100).

Het experiment werd in juli 2013 opgestart met de steun van Maggie De Block, toen nog staatssecretaris voor armoedebestrijding, dankzij een subsidie van de Nationale Loterij, dit aanvankelijk voor een periode van 2 jaar (860.000 euro per jaar). Het project kreeg een subsidie van de Minister belast met het grootstedelijk beleid, de heer Labille (10.640 euro) voor de opmaak van een website, folders en documentatie met betrekking tot het project.

Elke partner geniet bovendien reeds van structurele steun en van goed geïmplementeerde netwerken die het realiseren van dergelijke experimenten vergemakkelijken. Zij hebben ook op regionaal niveau andere financieringen en ondersteuning aangevraagd. We noteren vooral, de steun van de Ministers Fremault en Smet (420.000 euro) die het ontwikkelen van HF-initiatieven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest mogelijk maken.

² De kenmerken die normaal als fundamenteel beschouwd worden in Housing First praktijken zijn:

- Toegang tot zelfstandige huisvesting (niet collectief);
- Integratie in de gemeenschap (verspreide huisvesting: maximaal 20% van de woningen zijn toegewezen aan dit publiek in eenzelfde gebouw);
- De aanwezigheid van een gediagnosticeerde psychische stoornis en middelenmisbruik;
- Onderscheid tussen huisvesting en behandeling (huisvesting verstrekt zonder enige toelatingscriteria en zonder de voorwaarde om de psychische problemen en verslavingen op te lossen);
- Duurzame huisvesting (de huurder kan er op lange termijn blijven, in functie van de voorwaarden in zijn huurovereenkomst);
- Keuzevrijheid (voor wat betreft de zorgen, de sociale opvolging, het meubileren, ...);
- Thuisondersteuning door een professioneel team.

3. Ontwikkelingen: verlenging en groei

Zonder te wachten op de definitieve resultaten, dankzij de eerste optimistische observaties³, en met het oog op het consolideren van de resultaten heeft Elke Sleurs, staatssecretaris voor armoedebestrijding, **het experiment met een extra jaar verlengd en uitgebreid naar nieuwe middelgrote steden**: Hasselt, Molenbeek en Namen (1.420.000 euro voor het derde jaar, steeds via een subsidie van de Nationale Loterij).

Het project dat momenteel in de provincie Limburg loopt (Housing First Limburg) is ook een geassocieerde partner van het HFB-experiment.

Housing First Belgium bestaat uit 3 componenten:

- **Field operationalisering** (de 9 ondersteuningsteams 'huisvesting'):
 - Antwerpen: het OCMW (de Stad, en het CAW die de begeleiding verzekert)
 - Gent: het OCMW (en de Stad)
 - Brussel: Straatverplegers vzw
 - Brussel: het SMES-B - vzw
 - Charleroi : le Relais Social en haar partners (OCMW, Comme Chez Nous, Relais Santé, PTZ)
 - Luik: le Relais Social
 - Namen: le Relais Social, het OCMW, en de netwerkpartners
 - Hasselt: het OCMW
 - Sint-jans-molenbeek: het OCMW, en partners (Smes-B en Straatverplegers)

Elke HFB-project heeft een lokale stuurgroep met de belangrijkste actoren uit de sociale sector, de gezondheidszorg, de geestelijke gezondheidszorg, verslavingszorg en de huisvesting.

- **De evaluatie** (een team van 3 beoordelaars, één enkel protocol):
 - Vlaams Gewest: Steunpunt Algemeen Welzijnswerk
 - Brussels Hoofdstedelijk Gewest: Forum Bruxellois de Lutte contre la Pauvreté
 - Waals Gewest: Relais Social de Charleroi
- **Besturing en nationale coördinatie:**
 - Voorgezeten door Julien Van Geertsom, voorzitter POD Maatschappelijke Integratie en samengesteld uit al de hierboven genoemde partners, alsmede door de coördinatie van het Housing First project Limburg.
 - Een algemene coördinator verzekert de nationale coördinatie.

4. Leerpunten

Dat meer dan 93% van de opnieuw gehuisveste personen die begeleid worden door de teams in de eerste vijf steden na 22 maanden nog steeds gehuisvest zijn (!) is reeds een groot succes.

Het is echter nog te vroeg om reeds uitspraken te doen over mogelijke opmerkingen i.v.m. verschillende efficiëntie-indicatoren weerhouden door het evaluatieteam (zoals: stabilisatie van de gezondheid, subjectief welzijn, zelfvertrouwen, aanloop naar een sociaal re-integratieproces, enz.)

³ Na 22 maanden zijn meer dan 100 mensen gehuisvest en worden door de teams begeleid. Het behoudspercentage in de huizen is zeer positief: meer dan 93% van de mensen zijn nog steeds gehuisvest.

Housing First Belgium vormt echter als het ware, sinds het lanceren in augustus 2013, een sociale proeftuin en het zoomt in op de beperkingen waarmee de sector in de strijd tegen dakloosheid reeds lang geconfronteerd wordt.

HFB brengt ook originele goede praktijken aan die mogelijks oplossingen kunnen bieden en die verspreiding en het formaliseren waard zijn.

Zo worden, bijvoorbeeld, **nieuwe samenwerkingen** uitgetest (bijvoorbeeld overeenkomsten met sociale huisvestingsmaatschappijen en nieuwe mogelijkheden met actoren uit de particuliere sector), nieuwe banen worden gecreëerd (zoals de 'capteur logement').

Overleg tussen de verschillende actoren, voorafgaand aan de lancering zelf, zet bovendien de deur open naar een breed debat over het beleid op een kruispunt van verschillende competenties (strijd tegen armoede, sociale integratie, gezondheid, grootstedelijk beleid, sociale zaken en huisvestingsbeleid) en op regeringsniveau.

Het project wordt begeleid door een sensibiliserings- en informatiecampagne om de mythes en angsten die geassocieerd worden met het implementeren van een innovatie, die potentieel bedreigend is voor de bestaande praktijken, de kop in te drukken.

Try-outs en leren van vergissingen binnen het experiment HFB geven het team de mogelijkheid om een zeer praktische handleiding op te stellen die moet bijdragen tot het ontwikkelen van toekomstige praktijken van het Housing First type. Deze handleiding zal beschikbaar zijn tegen juni 2016.

We lijken getuige te zijn van een keerpunt in de evolutie van de goede praktijken in de strijd tegen dakloosheid. Het huidige aanbod lijkt haar grenzen te hebben getoond wat betreft duurzame re-integratie voor de meest kwetsbare personen. De huisvesting lijkt een voor de hand liggend instrument naar een geslaagd re-integratieproces.

Naast het verderzetten en het verspreiden van het HFB-experiment, zijn ook de Provincie Limburg en de steden Oostende en Kortrijk met deze praktijken van start gegaan.

Voor meer inlichtingen: www.housingfirstbelgium.be

Om ons te contacteren: coordination@housingfirstbelgium.be

Om in verbinding te blijven: facebook : housingfirstbe ; Twitter : @housingfirstbe